

LEILA
SLIMANI

WSOY

KATSOKAA
KUN
TANSSIMME

SUOMENTANUT Sampsä Peltonen

Leïla Slimani

KATSOKAA KUN
TANSSIMME

Toisten maa 2

SUOMENTANUT SAMPSA PELTONEN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

F I L I

Kirjallisuuden vientikeskus FILI on tukenut tämän kirjan kääntämistä.

Boris Pasternakin sitaatin teoksesta Tohtori Živago suomentanut Juhani Konkka.
Milan Kunderan sitaatin teoksesta Olemisen sietämätön keveys suomentanut Kirsti Siraste.
Pierre de Ronsardin sitaatin runosta Kassandralle suomentanut Kaarlo Sarkia.

RANSKANKIELINEN ALKUTEOS

Regardez-nous danser

Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2022
Suomenkielinen laitos © Sampsa Peltonen ja WSOY 2023

Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 978-951-0-45602-6

PAINETTU EU:SSA

Bountyille, jota ilman mikään ei olisi mahdollista.

HENKILÖLUETTELO:

Mathilde Belhaj (s. 1926 Ranskassa) tapasi Amine Belhajin vuonna 1944, kun Amine oli komennuksella Mathilden kotikylässä. Naimisiin pari meni vuonna 1945 Ranskassa, ja vuotta myöhemmin Mathilde lähti miehen luo Meknèsiin Marokkoon. Ensimmäiset kolme vuotta he asuivat sukutalossa Berrimassa, Meknèsin vanhassakaupungissa, ja sen jälkeen he muuttivat maatilalle ja saivat kaksi lasta, Aïchan ja Selimin. Amine teki herkeämättä töitä, jotta maatala kasvaisi tuottavaksi, ja Mathilde perusti sairastuvan, jossa alkoi hoitaa lähiseudun asukkaita. Mathilde oppi heti Marokkoon saavuttuaan arabiaa ja berberiä ja kiintyi maahan huolimatta monista vaikeuksista ja karsastamistaan kulttuuripiirteistä, etenkin naisten asemasta marokkolaisessa yhteiskunnassa.

Amine Belhaj (s. 1917) Hänen isänsä Kadour oli siirtomaa-armeijassa tulkkina. Äidin nimi oli Mouilala. Vanhimpana poikana Aminesta tuli isän kuoltua vuonna 1939 perheen pää. Hän peri maat, mutta päätti toisen maailmansodan alkaessa värväytyä marokkolaisrykmenttiin. Hän joutui adjutanttinsa Mouradin kanssa Saksassa vankileirille, mutta onnistui pakenemaan. Vuonna 1944 Amine tapasi Mathilden, ja vuonna 1945 he menivät Elsassissa naimisiin kirkossa. Kun Marokko 1950-luvulla oli myllerrysten kourissa, Amine omistautui maatilalleen, jonka unelmoi nostavansa kukoistukseen. Hän opiskeli intohimoisesti agronomiaa ja

ajanmukaisia viljelytekniikoita ja jalosti uusia sitrus- ja oliivipuulajikkeita. Monen vaikean vuoden jälkeen Amine pääsi vihdoinkin menestyksen syrjään kiinni aloitettuaan yhteistyön unkarilaisen lääkärin Dragan Palosin kanssa.

Aïcha Belhaj (s. 1947) Mathilden ja Aminen tytär. Hän on vanhempiensa ylpeys ja oli nunnien ylläpitämän koulun mallioppilaita, vaikka salaperäinen ja kesytön onkin.

Selim Belhaj (s. 1951) Mathilden ja Aminen poika. Äitinsä hemmottelema. Ehti käydä koulut siirtomaa-aikana.

Omar Belhaj (s. 1927) on yksi Aminen veljistä. Koko lapsuutensa ja nuoruutensa Omar sekä ihaili että vihasi isoaveljeään Aminea, koska tämä värväytyi Ranskan armeijaan ja päätyi Mouilala-äidin lempilapseksi. Kiiivasluonteisena ihmisenä Omar lähentyi maailmanpoliittisen kuohunnan aikana nationalistien rivejä. Myöhemmin 1950-luvulla hän aktivoitui entisestään ja järjesti muutamia iskuja Marokon itsenäistymistä edeltäneinä melskeisinä aikoina.

Jalil Belhaj (s. 1932) Belhajien veljeksistä nuorin. Hänessä tuli esiin Mouilalan sukukirous, epävakaa mielenterveys. Jalil eli erakkona huoneessaan tuijottaen kaiken aikaa peiliin. Kun sairasteleva Mouilala asettui asumaan Belhajien maatilalle, Jalil lähetettiin sukulaissedän luokse Ifraneen, jossa hän ei suostunut syömään ja kuoli nälkään vuonna 1959.

Mouilala Belhaj syntyi 1900-luvun alussa keskiluokkaiseen perheeseen ja meni naimisiin Kadour Belhajin kanssa. Luku- ja kirjoitustaidoton. Monet hänen esivanhemmistään olivat kärsineet mielenterveysongelmista, kuten harhailleet kaduilla alastomana ja keskustelleet kummitusten kanssa. Hänen seitsemästä lapsestaan

neljä jäi eloon: Amine, Omar, Jalil ja Selma. Mouilala oli rakastava, urhea äiti, joka suorastaan palvoi esikoispoikaansa ja myös vapautunutta ja koulutettua miniäänsä Mathildea. Vuoden 1955 tienoilla Mouilalassa alkoi ilmetä jonkinlaisen dementian oireita, jolloin hän muutti Berriman-talostaan Meknèsin vanhassa-kaupungissa poikansa maatilalle. Hän kuoli muutama kuukausi poikansa Jalilin kuoleman jälkeen vuonna 1959.

Selma Belhaj (s. 1937) Aminen, Omarin ja Jalilin säteilevän kaunis sisar ja Mouilala-äidin silmäterä. Veljet vartioivat häntä tiukasti, Omar jopa kovakouraisin ottein. Koulussa Selma oli levoton oppilas, joka pinnasi usein tunnilta. Keväällä 1955 hän tapasi nuoren lentäjän Alain Crozièresin ja huomasi pian olevansa raskaana. Skandaalilta välttyäkseen Amine määräsi entisen adjutanttinsa Mouradin menemään Selman kanssa naimisiin. Tytär Sabah syntyi vuonna 1956.

Mourad (s. 1920) Kotoisin pienestä kylästä 80 kilometrin päässä Meknèsistä. Vuonna 1939 hän värväytyi armeijaan ja päätyi rintamalla upseeriksi ylenneen Aminen adjutantiksi. Mourad tunsu komentajaansa kohtaan väkevää salaista rakkautta ja oli siksi Mathildelle mustasukkainen. Sodan loputtua Mourad lähti marokkolaisten omissa saapumiserissä Indokiinaan, muttei kestänyt taistelujen raakuutta vaan karkasi ja onnistui hankkiutumaan takaisin Marokkoon ja Aminen luokse. Hän toimii Belhajien tilalla työnjohtajana – niin ankarana, että on saanut palkollisten vihat ylleen. Vuonna 1955 hän avioitui Selman kanssa.

Monette Barte (s. 1946) on Meknèsin sotilastukikohdan lentäjän Émile Barten tytär. Hän tutustui Aïchaan nunnien ylläpitämässä koulussa. Tytöistä tuli parhaat kaverit ja toistensa uskotut. Émile isä kuoli vuonna 1957.

Tamon vanhemmat olivat Ito ja Ba Miloud, jotka olivat kotoisin Belhadjien maatilan vieressä sijaitsevasta kylästä. Mathilde otti Tamon piiiaksi heti tilalle saavuttuaan. Elsassilaisemäntä pitää hänelle kovaa jöötä, mutta ajan myötä hän on löytänyt paikkansa perheen keskuudessa ja työskentelee talossa elämänsä loppuun asti.

Dragan Palosi, juutalaistaustainen gynekologi Unkarista, pakeni sodan aikana Marokkoon vaimonsa Corinnen kanssa. Koettuaan vastoinkäymisiä Casablancassa hän päätti asettua asumaan Meknèsiin, jossa hän avasi vastaanoton. Vuonna 1954 hän ehdotti Aminelle, että he voisivat alkaa viedä liikekumppaneina appelsiineja Eurooppaan. Dragan pitää Mathildea miellyttävänä ja ihailtavana naisena ja auttaa aina kun Mathildella on liikaa töitä sairastuvalla. Myös Aïchan tohtori Dragan otti siipiensä suojaan; hän sammutti pikkutyön tiedonjanoa kaikkien kouluvuosien ajan.

Corinne Palosi, Draganin vaimo, on kotoisin Ranskan Dunkerquestä. Aistikas nainen saa miehet hullaantumaan ja naiset takajaloilleen. Lapsettomuus oli hänelle kova paikka, ja hänen elämänsä Meknèsissä on ollut melko yksinäistä.

ENSIMMÄINEN OSA

»Aika ei välitä minusta ja tyrkyttää minulle,
mitä se itse tahtoo. Sallikaa siis minun
väheksyä tosiasioita.»

BORIS PASTERNAK

MATHILDE TARKASTELEI ikkunasta puutarhaa. Se oli hänen ikiomansa, rehottavuudessaan lähes julkea. Kuin kosto karusta elämästä, jota Mathilde joutui miehensä vuoksi kestäämään. Aamu sarasti, auringonvalo pilkahteli vasta arkaillen lehvis-tön läpi. Jakaranda oli puhkeamaisillaan hempeään kukkaan. Puutarhassa oli vanha itkupaju, ja kahden avokadopuun oksat notkuivat hedelmiä, joita kukaan ei syönyt ja jotka putoilivat ruohikkoon mätänemään. Tähän vuodenaikaan puutarha oli kauneimmillaan. Elettiin huhtikuun alkua vuonna 1968, ja Mathilden mielessä kävi, että Amine oli valinnut ajankohdan tahallaan. Ruusut, jotka Mathilde oli tilannut Marrakechista, olivat kukkineet vasta muutaman päivän, ja puutarhassa tuoksui raikkaan suloiselta. Puiden juurella maasta puski tup-paina sinisarjoja ja daalioita sekä laventeli- ja rosmariinipus-kia. Mathilde sanoikin aina, että täällä lähtee kasvamaan mikä vain. Kukille tämä oli siunattua maaperää.

Korviin kantautui jo kottaraisten laulua, ja Mathilde pani merkille myös kaksi mustarastasta, jotka hyppelivät ruohi-kossa ja nyhtivät kellanoranssilla nokallaan matoja maasta. Toisella oli päässä valkoista, ja Mathilde tuli miettineeksi, mahtoivatko muut rastaat pilkata sitä, vai erottuiko se sit-tenkin edukseen ja sai osakseen ihailua. »Mistä tuon tietää», Mathilde pohti, »miten rastaat elävät.»

Ulkoa alkoi kuulua moottorin jyrinää ja työmiesten huutoja. Puutarhaan johtavalle tielle ilmestyi valtava keltainen rotisko. Ensinnäköseen tuli metallinen varsi, jonka päässä oli jättimäinen kauha. Kone oli niin leveä, että se mahtui vain oliivipuukujalle. Miehet huusivat ohjeita kuljettajalle, ja kaivinkone repi oksia mennessään. Lopulta kone pysähtyi, ja tuli taas rauhallista.

Puutarha oli ollut Mathilden suojapaikka, tuki ja turva, ylpeydenaihe. Siellä oli leikitty lasten kanssa, nukuttu päiväunia itkupajun alla ja syöty eväitä kumipuun varjossa. Hän oli opettanut lapset tunnistamaan puissa ja pusikoissa piilottelevat eläimet. Pöllöt ja lepakot ja kameleontit, jollaisen lapset olivat joskus pyydystäneet pahvilaatikkoon ja unohtaneet sängyn alle kuolemaan. Ja kun lapset olivat kasvaneet ja kyllästyneet äidin leikkeihin ja hellydenosoituksiin, Mathilde oli mennyt puutarhaan unohtamaan yksinäisyytensä: Hän oli istuttanut, leikannut, kylvänyt ja koulunut. Hän oli opetellut tunnistamaan kaikkina eri vuorokaudenaikoina laulavat linnut. Miten hän nyt saattoi suunnitella kaiken tuon repimistä ja raastamista, oikein toivoa moista hävitystä?

Työmiehet astuivat puutarhaan ja rajasivat seipäillä maahan kaksikymmentä metriä pitkän ja viisi metriä leveän suorakaiteen. He varoivat tallomasta saappaillaan emännän kukkia, ja kaikessa tarpeettomuudessaankin tämä huomautus oli Mathildestä liikuttavaa. Miehet heilauttivat kättä kaivinkoneen kuljettajalle, joka viskasi tupakan ikkunasta ulos ja käynnisti moottorin. Mathilde hätkähti ja puristi silmänsä kiinni. Kun hän sai ne taas auki, valtava metallikauha oli jo iskeytyvässä maahan. Jättiläisen koura tunkeutui

mustaan multa, ja ilmaan lehahti sammaleen ja humuksen tuoksu. Koura repi tieltään kaiken, ja muutaman tunnin päästä Mathilden ruusupenkistä oli jäljellä vain korkea multa- ja kivikasa, jonka päällä lojui elottomia pensaita ja kukkia kaula katki.

Tuo rautakoura oli Aminen koura. Niin Mathilde ajatteli tuona aamupäivänä, jonka hän vietti liikkumattomana olohuoneen ikkunan ääressä. Mies ei ihme kyllä halunnut todistaa tätä speaktaakkelia eikä nähdä, kuinka kasvit ja puut kaatuvat yksi toisensa jälkeen. Hän oli vain todennut, ettei kuoppa muuallekaan sopisi. Se kaivettaisiin seinän viereen tontin aurinkoisimmalle paikalle. Juuri siihen missä kasvoi syreeni. Siihen mihin oli istutettu lasten sippelsiini, Aminen lasten iloksi keksimä sitruunan ja appelsiinin risteytys.

ALKUUN AMINE OLI vastustanut ajatusta. Ei, ei heillä olisi varaa. Ei kallisarvoista vettä huvikseen haaskattaisi. Hän oli karjaissut vastalauseensa, koska kavahti ajatusta hävyttömästä kerskailusta kurjien maalaisten silmien edessä. Miltä heille näyttäisi, että Belhajien poika saisi sellaisen kasvatuksen? Ja että vaimo saa käydä puolialastomana uima-altaassa kaikkien nähden? Aminen katsottaisiin olevan aivan samaa kastia kuin entiset siirtomaaherrat ja pahennusta herättävät rikkaat, jollaisia oli seudulla ruuhkaksi asti leveilemässä häpeämättömästi menestyksellään.

Mutta Mathilde ei antanut periksi. Hän sivuutti miehen vastalauseet ja kävi vuosi toisensa jälkeen uuteen hyökkäykseen. Joka kesä, kun sirocco puhalsi seudulle hermojaraastavan läkähdyttävää kuumuutta, Mathilde otti miestään inhotavan uima-allasasian esille. Ei tuo ymmärrä, hän mielti, kun ei osaa uida ja pelkää vettä. Siinä sai oikein mairitella, kujertaa, anoa. Ei menestyksen näkyminen ulospäin mikään häpeä ole. Eivät he tehneet mitään pahaa, olihan heillä oikeus nauttia elämästä, kun olivat uhranneet elämänsä parhaat vuodet ensin sodassa ja sitten maatilalla. Mathilde halusi pienen uima-altaansa, hän halusi sen korvauksena uhrauksista, yksinäisyydestä, menetetyistä nuoruudesta. Ei yli neljäkymmenen vuoden iässä tarvinnut enää todistaa

kenellekään mitään. Kaikki seudun tilalliset, tai ainakin kaikki joilla oli nykyaikainen elämäntapa, olivat hankkineet uima-altaan. Kaupungin uimalassako sitä pitäisi käydä itseään näyttämässä?

Mathilde oli miehelleen mielin kielin, kehui miten hienosti oliivipuulajeja vertailevat tutkimukset ja sitrushedelmien vieni olivat sujuneet. Hän kuvitteli saavansa miehen taipumaan seisomalla siinä posket punaisena hehkuen, hiki-nen tukka ohimoille liiskaantuneena ja pohkeet suonikohjuilla. Hän muistutti, että he olivat ponnistelleet kovasti yhdessä ja ansainneet itse kaiken omaisuutensa. »Minä ne työt tein», mies korjasi. »Minä päätän, miten rahat käytetään.»

Mathilde ei itkenyt eikä suuttunut. Sisäänpäin hymyillen hän mietti kaikkea mitä oli tehnyt miehensä eteen, maatilaa eteen, työväen eteen. Miten paljon aikaa hän oli käyttänyt lasten kasvattamiseen, vienyt heitä tanssi- ja soitto-tunneille, valvonut läksyjen tekemistä. Muutama vuosi sitten Amine oli uskonut tilan kirjanpidonkin hänelle. Mathilde laati laskut ja maksoi palkollisille ja tavarantoimittajille. Ja joskus, kyllä, joskus hän oli väärentänyt kirjanpitomerkinnän. Muuttanut yhtä riviä, keksinyt ylimääräisen työntekijän, lisännyt ole-mattoman tavarantoimituksen. Ylimääräiset setelit hän satoi vaaleanruskealla kuminauhalla nipuksi ja piilotti vetolaatik-koon, johon vain hänellä oli avain. Hän oli tehnyt sitä niin kauan, ettei enää edes hävennyt tai pelännyt jäävänsä kiinni. Setelinippu lihoi, ja Mathilde piti summaa ansaittuna verotulona, jota hän nosti korvauksena kaikista nöyryytyksistä. Kostoksi.

Mathilde oli elähtänyt, ja oli varmasti miehen syytä, että hän näytti ikäistään vanhemmalta. Kasvojen iho, joka oli jatkuvasti auringon ja tuulen armoilla, näytti parkkiintuneelta. Otsa ja suupielet olivat ryppyjen peitossa. Jopa silmien vihreys oli virttynyt kuin käytetty kolttu. Kiloja oli tullut lisää. Eräänä hellepäivänä hän oli oikein miehensä kiusaksi tarttunut puutarhaletkuun ja kastellut itsensä läpimäräksi piian ja työmiesten silmien alla. Vaatteiden kangas oli liimautunut ihoon niin että kovettuneet nännit ja häpykarvoitus olivat näkyneet sen läpi. Sinä päivänä taikauskaiset työmiehet olivat kieltä mustuneilla hampailla purren rukoilleet miehensä, ettei Amine vallon hurjistuisi. Mikä sai aikuisen ihmisen tekemään semmoista? Tottahan lapsia joskus ruis-kutettiin vedellä, kun oli niin kuumaa, että läkähtyminen ja kuumehoureet uhkasivat. Nenä ja suu käskettiin painamaan tiukasti kiinni, koska kaivovedestä saattoi tulla kuolemantauti. Mathilde oli kuin lapsi, ja lasten tavoin hän ei koskaan väsynyt kättämään. Hän muisteli menneitä iloja, Draganin merenrantatalolla vietettyjä lomia Mehdiassa. Eikö Dragan muuten laitattanutkin uima-altaan perheen kaupunkikotiin? »Miksi Corinne saa jotakin mitä minä en?» Mathilde huomautti.

Mathildesta tuntui, että juuri tämä argumentti oli saanut Aminen laskemaan aseet. Mathilde oli lausunut sen viiltävästi ja itsevarmasti kuin kiristäjä konsanaan. Hän oli sitä mieltä, että Aminella oli vuonna 1967 ollut Corinnen kanssa muutaman kuukauden suhde. Hän oli asiasta varsin vakuuttunut, vaikka ainoat viitteet siihen suuntaan olivat olleet miehen paidoissa viipyilevä tuoksu ja pieni huuli-

punatahra – inhottavan banaalit vihjeet, jollaisten tarkkailu on kotirouvilla verissä. Ei, todisteita Mathildella ei ollut, eikä Amine ollut koskaan tunnustanut, mutta se oli ollut niin silmiinpistävää, aivan kuin näiden kahden välillä olisi palanut tulenliekki, jonka roihahdus oli vain pakko kestää. Yhden ainoan kerran Mathilde oli kömpelösti yrittänyt avautua aiheesta Draganille. Mutta iän myötä entistä säyseämmäksi ja filosofiseksi muuttunut lääkäriystävä teeskenteli ymmärtämätöntä. Hän ei valitsisi puolia, alentuisi pikkumaisuuksiin eikä ryhtyisi kiivastuneen Mathilden rinnalla sotaan, jota piti hyödyttömänä. Mathilde ei koskaan saanut tietää, miten paljon aikaa Amine oli toisen naisen sylissä viettänyt. Hän ei tiennyt, oliko siinä ollut kyse rakkaudesta, olivatko he leperelleet keskenään vai – mikä kenties pahempaa – kokeneet sanatonta, lihallista intohimoa.

Amine oli iän myötä komistunut entisestään. Ohimoilla oli hopeaa, ja mustan ja valkean kirjavista ohuista viiksistä tuli mieleen Omar Sharif. Filmitähtien tavoin hän ei miltei koskaan riisunut aurinkolasejaan. Komeutta eivät kuitenkaan selittäneet yksin päivettyneet kasvot, kulmikkaat leukaperät ja valkoiset hampaat, jotka hän paljasti silloin harvoin kuin sattui hymyilemään. Kypsempi ikä korosti hänen miehisyytään. Eleet olivat rennompia, ääni matalampi. Jäykistelevyys näyttäytyi nyt malttina, ja vakava ilme toi mieleen hiekalla lojuvat kissapedot, jotka vaikuttavat välinpitämättömiltä mutta loikkaavatkin seuraavassa hetkessä saaliin kimppuun. Amine ei ollut täysin tietoinen charmistaan vaan pani vasta pikkuhiljaa merkille oman viehätysvoimansa, joka purkautui esiin aivan kuin hänestä riippumatta. Kenties naisiin

teki vaikutuksen juuri se, että se tuntui tulevan yllätyksenä hänelle itselleenkin.

Amine oli saanut itsevarmuutta ja vaurastunut. Enää hän ei viettänyt yökausia silmät selällään kattoa tuijottaen ja velkojaan ynnäillen. Nurkan takana odottava perikato, lasten joutuminen heitteille ja perheen häpeänaiheet eivät enää hallinneet hänen uniaan. Amine nukkui rauhassa. Painajaiset olivat tiessään, ja kylillä hänestä oli tullut arvostettu henkilö. Nykyään heitä kutsuttiin vastaanotoille, heidät haluttiin tuttaviksi, mukaan piireihin. Vuonna 1965 heitä oli pyydetty mukaan rotaryklubiin, ja Mathilde tiesi, ettei se ollut tapahtunut hänen vaan Aminin takia ja että jäsenten rouvilla oli sormensa pelissä. Niin vähäpuheinen kuin olikin, Amine oli kovin haluttu. Naiset pyysivät häntä tanssimaan, painoivat posken poskea vasten, kiehnäsivät niin että saivat hänen kätensä lanteilleen, ja vaikkei Amine tiennyt mitä sanoisi, vaikkei hän osannut tanssia, hän tuli välistä ajatelleeksi, että tällaistaakin elämä voisi olla, yhtä kepeää kuin tanssittajien hengessä tuoksahtava kuohuviini. Mathilde taas inhosi itseään vastaanotoilla. Hänestä tuntui aina, että hän puhuu liikaa ja juo liikaa, ja jälkeenpäin hän katui käytöstään päiväkausia. Hän ajatteli, että häntä arvosteltiin ja pidettiin idioottina ja avuttomana, että häntä halveksittiin, kun hän kerran ummisti silmänsä aviomiehensä syrjähy pyltä.

Rotaryklubin jäsenten innokas hyväntahtoisuus johtui myös siitä, että Amine oli marokkolainen. Klubi otti jäseniksi arabeja osoittaakseen, että siirtomaa-aika ja eriytyneiden elinpiirien aika oli ohitse. Tokihan moni heistä oli lähtenyt maasta syksyllä 1956, kun hurjistuneet kansanjoukot

olivat lähteneet kaduille ja päästäneet valloilleen verenhimoiset patoumat. Tiilitehdas oli poltettu maan tasalle, miehiä oli tapettu keskellä kaupunkia, ja ulkomaalaiset olivat ymmärtäneet, etteivät he enää olleet kotonaan. Jotkut lähtivät ja jättivät asuntonsa pölyyntymään, kunnes joku marokkolaisperhe osti huonekalut itselleen. Maanomistajat jättivät taakseen tilukset ja vuosien työn. Amine mietti, olivatko kotimaahansa palanneet ulkomaalaisista pelokkaimmat vai selväjärkisimmät. Oli miten oli, muuttovirtaus oli ollut vain hetkellinen ilmiö. Pelkkä heilahdus ennen paluuta arkeen. Mathilden täytyi myöntää, ettei Meknès ollut juuri muuttanut kymmenessä vuodessa Marokon itsenäistymisen jälkeen. Kukaan ei tiennyt katujen uusia arabiankielisiä nimiä, vaan treffit tehtiin edelleen »avenue Paul Doumerille» tai »rue de Rennesille, Monsieur André'n apteekin eteen». Notaari oli jäänyt Marokkoon, samoin ompelutarvikekauppias, parturi vaimoineen, pääkadun vaatekaupan omistajat, hammaslääkäri ja vastaanottoa pitävät tohtorit. He halusivat edelleen nauttia, joskin vähän huomaamattomammin, vähän pidättyväisemmin, tämän kukkivan ja koreilevan kaupungin iloista. Mitään vallankumousta ei tullut, tuli vain tunnelman muutos, hienoinen varautuneisuus, jonkinlainen yhteisymmärryksen ja tasavertaisuuden illuusio. Kun Rotarien illallisilla pöytäseurueissa oli sekä marokkolaista porvarisväkeä että eurooppalaisia, tuntui kuin siirtomaa-aika olisi ollut vain hetkellinen väärinkäsitys, virhearvio, joka nyt kadutti ranskalaisia ja jonka marokkolaiset teeskentelivät unohtaneensa. Eräät toittottivat, etteivät olleet koskaan rasistisia olleetkaan ja että koko tilanne oli aina kovasti nolottanut heitä. He

vannoivat, että nykytilanne oli heille helpotus, kaupungissa sai hengittää vapaasti, kun asiat olivat selvinneet ja epäkelvot ainekset oli hädätetty pois. Ulkomaalaiset varoivat sanojaan, selittivät että olivat jääneet Marokkoon, jottei heitä tarvitseva maa vallan syöksyisi perikatoon. Toki he aikanaan jättäisivät paikkansa ja lähtisivät pois, ja tilalle tulisivat marokkolaiset apteekkarit, lääkärit ja notaarit. Sitä odotellessa he kuitenkin yrittäisivät olla hyödyksi. Eivätkä he niin erilaisia olleet kuin samassa illallispöydässä istuvat arabit, nuo elegantit ja avarakatseiset herrasmiehet, everstit ja korkeat virkamiehet, joiden rouvilla oli länsimaalaiset iltapuvut ja lyhyet hiukset. Ei, eivät he tosiaan niin erilaisia olleet kuin nämä yläluokkaiset, jotka vailla tunnontuskia ja taka-ajatuksia antoivat paljasjalkaisten lasten kantaa ostoksensa keskustorilla eivätkä suostuneet hellymään kerjäläisille, »koska siinä käy niin kuin koirille, joille heitellään tähteitä ruokapöydän alle. Tottuvat vielä sellaiseen ja menettävät pian viimeisetkin työhalut.» Ranskalaiset eivät koskaan olisi tohtineet sanoa ääneen, miten surkeaa oli, että kansa haluaa vain valittaa ja kerjätä. Ranskalaiset eivät koskaan olisi tohtineet moittia marokkolaisten tapaan piikoja epärehellisiksi, puutarhureita laiskoiksi ja rahvasta jälkeenjääneeksi. He vain nauroivat vähän liian suureen ääneen, kun heidän meknèsiläiset ystävänsä parahtelivat, miten epätoivoista oli yrittää rakentaa modernia maata, kun väki oli niin sivistymätöntä. Marokkolaiseliitin jäsenet olivat aivan samanlaisia kuin hekin. He puhuivat samaa kieltä ja suhtautuivat maailmaan samalla tavalla. Oli suorastaan vaikea uskoa, että he olivat joskus olleet eri leireissä ja pitäneet toisiaan vihollisina.

Amine oli alkuun ollut epäluuloinen. »Takki kääntyi eräillä että viuhahti», hän sanoi Mathildelle. »Ennen meikäläinen oli räppää ja taatelintallaaja, ja nyt pokkuroivat että monsieur Belhaj sitä ja monsieur Belhaj tätä.» Eräissä tanssi-iltoissa Mathilde huomasi, että Amine oli tosiaan oikeassa. Parturin rouva Monique tuli vähän liikaa juotuaan puhuneeksi »musulmaaneista» ja vei äkkiä kädet suunsa eteen kuin tunkeakseen häpeällisen sanan takaisin sisään. Kukaan muu kuin Mathilde ei kuullut sanaa, mutta Monique toisteli anteeksipyyntöjä silmät pyöreinä ja posket tulessa: »Ihan oikeasti, ei ollut tarkoitus. En tiedä, mikä minuun meni.»

”Synkkä ja kuumana hehkuva romaani.”

- Elle

MAROKON MAASEUDULLA Belhajien sukutila kukoistaa ja elämä tuntuu olevan yhtä tanssia. Pinnan alla kuitenkin kyttee. Perheenpää Amine on vuosien saatossa vain komistunut, vaimo Mathilde taas kokee menettäneensä kauneutensa ja nuoruutensa vuosien uurastukselle. Tytär Aïcha opiskelee ulkomailla ja kurottaa korkeammalle kuin kukaan sukulaisistaan, kun taas kuopus Selim reputtaa opinnoissaan. Henkilökohtaiset tragediat sulautuvat marokkolaisen yhteiskunnan mullistuksiin, kun sekä hiljattain itsenäistynyt maa että aikuisuuden kynnyksellä olevat nuoret kamppailevat löytääkseen oman paikkansa maailmassa.

Hengästyttävän intiimi ja kiehuvan poliittinen romaani kuvaa itsenäistymisen jälkeistä kuohuntaa, naisten asemaa ja sukupolvien ja kulttuurien välistä railoa 1960- ja 1970-luvun Marokossa.

